

PROGRAMACIÓN DOCENTE DE IMPROVISACIÓN E ACOMPAÑAMENTO PIANÍSTICO I-II APLICADO Á DIRECCIÓN
CONSERVATORIO SUPERIOR DE MÚSICA DE A CORUÑA
TÍTULO SUPERIOR DE MÚSICA (ENSINANZAS REGULADAS POLO DECRETO 171/2016, DO 24 DE NOVEMBRO)

1. IDENTIFICACIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN										
DISCIPLINA										
IMPROVISACIÓN E ACOMPAÑAMENTO I-II										
ESPECIALIDADE:	DIRECCIÓN							ITINERARIOS:	-----	
CARÁCTER:	OBRIGATORIA							TIPO DE CLASE:	COLECTIVA	
DEPARTAMENTO:	PROCEDIMENTOS AUDITIVOS E INSTRUMENTAIS							XEFE DE DPTO.:	ELISA TIMIRAOS FERREIRO	
CURSOS	1º curso	2º curso	3º curso	4º curso	COORDINADOR/A DA DISCIPLINA:					ELISA TIMIRAOS FERREIRO
CUADRIMESTRES	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Horas de clase semanais:	1 h.
ECTS/CUAD.	3	3							Observacións:	-----
DOCENTES:	NOME E APELIDOS							EMAIL/TEL/WEB	TITORÍA	
	Elisa Timiraos Ferreiro							etimi@edu.xunta.es	Mércores 14:30-15:30	

2. DESCRIPTOR E COMPETENCIAS	
<p>DESCRITOR: Desenvolvemento de capacidades que permitan a práctica da improvisación ao piano, a través do coñecemento dos elementos e procedementos construtivos. Principios básicos e realización do acompañamento nos diferentes estilos. Práctica do baixo cifrado. Improvisación a partir de diferentes elementos musicais (estruturas harmónico-formais, melódicas, rítmicas, etc.). Aplicación da improvisación á práctica do acompañamento. Consecución de ferramentas destinadas á súa aplicación no ámbito da dirección.</p>	
<p>COÑECEMENTOS PREVIOS: Todos os coñecementos pianísticos e harmónicos anteriores.</p>	
<p>RELACIÓN CON OUTRAS DISCIPLINAS: Aínda que, en principio, a improvisación musical significa facer un traballo, paxase .etc; sen telo planificado con antelación, é imposible facer una improvisación de certo nivel sen antes estudar as ferramentas necesarias para a súa realización exitosa. Estas ferramentas atópanse no coñecemento destas tres disciplinas: harmonía, composición e análise, desenvolvidas de xeito práctico no piano.</p>	
COMPETENCIAS TRANSVERSAIS:	T1 T2 T3 T7 T15
COMPETENCIAS XERAIS:	X1 X2 X4 X6 X7 X12 X13 X17 X21 X22 X23 X26
COMPETENCIAS ESPECÍFICAS:	ED2 ED4
<p>Ver a listaxe de competencias e a súa descrición no Decreto 171/2016 do 24 de novembro</p>	

3. OBXECTIVOS	
DESCRIPCIÓN	COMPETENCIAS RELACIONADAS
Potenciar a creatividade a partir do coñecemento e a práctica de técnicas improvisatorias a solo ou en conxunto.	T1 T3 T7 T15 X2 X4 X7 X17 X21 X22 X23 ED2 ED4
Adestrar a lectura, a memoria e a interpretación comprensiva a través da análise de cada un dos elementos que integran as obras musicais de diferentes estilos.	T1 T2 T3 T15 X1 X2 X7 X12 X17 X21 X22 X23 ED2 ED4
Realizar a análise harmónica ao teclado de obras para piano, reducindo a textura polifónica ao seu esquema básico.	T1 T2 T3 T15 X1 X2 X4 X7 X17 X21 X22 X23 ED2 ED4
Improvisar melodías, acompañamentos ou pezas xa sea libremente ou seguindo pautas establecidas previamente	T1 T2 T3 T7 T15 X1 X2 X4 X7 X17 X21 X22 X23 ED2 ED4
Memorizar e desenvolver estruturas hármónicas extraídas de obras do repertorio clásico de diferentes estilos	T1 T2 T3 T15 X1 X2 X4

	X12 X13 X17 X21 X22 X23 X24 ED2 ED4
Desenvolver a capacidade de análise en canto a estruturas harmónicas e formais se refire e comprender a importancia e posibles aplicacións prácticas no seu desenvolvemento musical	T1 T2 T3 T7 T15 X1 X2 X6 X7 X12 X13 X17 X21 X22 X23 X26 ED2 ED4
Desenvolver o pensamento consciente, a escoita activa, para recoñecer, comprender e memorizar o material musical	T1 T2 T3 T7 T15 X1 X2 X4 X7 X17 X21 X22 X23 ED2 ED4
Demostrar o reflexos necesarios para resolver no momento as posibles eventualidades que poidan xurdir durante a interpretación	T1 T2 T3 T7 T15 X2 X4 X7 X17 X21 X22 X23 ED2 ED4
Valorar a improvisación como unha práctica que desenvolve a creatividade e a imaxinación musical	T1 T2 T3 T7 T15 X2 X7 X13 X17 X21 X22 X23 X26 ED2 ED4
Aprender a usar recursos tecnolóxicos para axudar a desenvolver a improvisación en grupo	T1 T2 T3 T7 T15 X1 X4 X6 X7 X12 X13 X17 X22 X26 ED2 ED4

4. CONTIDOS		
TEMAS	DESCRITOR DE SUBTEMAS 1º CUADRIMESTRE (Impro e acompañamento I)	SESIÓNS
1,O Acorde. Estructuras harmónicas, patróns	1.1 Clasificación dos acordes tríadas e cuatríadas. Enlaces de acordes. Investimentos. 1.2 Patróns rítmicos. 1.2.1 Tonalidades maiores e menores. Círculo de quintas. Graos I-II-III-IV-V-V7-VI-VII-V do V 1.3 Cifrado harmónico y americano 1.4 Creación e desenvolvemento de motivos cun acorde 1.5 Estructuras harmónicas de cuatro compases. 1.6 Acorde sexta e cuarta cadencial. Acordes de sétima dominante. Enlace armónico. 1.7 Dominantes secundarias. 1.8 Procesos cadenciais: Cadencias e semicadencias. 1.9 Estructuras harmónicas de oito compases. 1.10 Reducción harmónica 1.11 Progresións.	6
2. Creación melódica	2.1 Construcción do motivo con notas reais. 2.1.1 Con un acorde e con máis de un acorde. 2.2 Construcción de motivos introduciendo notas de paso e floreos. 2.3 Desenrolo de motivos e adaptación ás diferentes estruturas harmónicas por enlace e/ou transporte 2.4 Motivos, semifrase, frases. 2.5 Frases de oito compases. Pregunta-resposta. 2.6 Creación melódica en base as harmonías traballadas	6
3. Improvisación e Acompañamento	3.1 Acompañamento a melodías clásicas e/o populares, tendo en conta os contidos anteriormente tratados. 3.2 Improvisación imitativa e libre en base aos contidos traballados	2
4. Repaso dos contidos tratados	4.1 Repaso, afianzamento e cuestións que poidan xurdir sobre os contidos traballados	2
TOTAL SESIÓNS:		16 ¹

4. CONTIDOS		
TEMAS	DESCRITOR DE SUBTEMAS 2º CUADRIMESTRE (Impro e acompañamento II)	SESIÓNS
1,O Estructuras harmónicas, patróns	1.1 Estructuras harmónicas: Os acordes en investimento. Desenvolvemento por investimento. Enlaces. Patróns rítmicos. 1.2 Tonalidades maiores e menores. Círculo de quintas. Graos I-II-III-IV-V-V7-VI-VII-V do V. Sexta y cuarta cadencial. Acordes de sétima. 1.3 Cifrado harmónico y americano 1.4 Reducción harmónica 1.5 Variacións rítmicas, melódicas e na textura. 1.6 Pedal de tónica e de dominante 1.7 Sétima de dominante. Investimentos (I)	6
2. Creación melódica	2.1 Construcción do motivo con notas reais. 2.1.1 Con un acorde e con máis de un acorde. 2.2 Construcción de motivos introduciendo notas de paso e floreos. 2.3 Desenrolo de motivos e adaptación ás diferentes estruturas harmónicas por enlace e/ou transporte 2.3 Melodía eje. Tipos de floreos, apoyaturas y notas de paso. 2.4 Motivos, semifrase, frases. 2.5 Frases de oito compases. Pregunta-resposta. 2.6 A semifrase contrastante: Contraste rítmico, melódico e harmónico. 2.6 Creación melódica en base as harmonías traballadas	6
3. Improvisación e Acompañamento	3.1 Acompañamento a melodías clásicas e/o populares, tendo en conta os contidos anteriormente tratados. 3.2 Improvisación imitativa e libre en base aos contidos traballados	2
4. Repaso dos contidos tratados	4.1 Repaso, afianzamento e cuestións que poidan xurdir sobre os contidos traballados	2
TOTAL SESIÓNS:		16 ²

¹ Ler o punto 8: Observacións, desta programación

² Ler o punto 8: Observacións, desta programación

5. PLANIFICACIÓN DOCENTE E METODOLOXÍA			
TIPO DE ACTIVIDADE E DESCRICIÓN	HORAS PRESENCIAIS	HORAS NON PRESENCIAIS	TOTAL HORAS
Práctica de aula: Traballo pormenorizado dos temas en clases colectivas. As clases Terán unha compoñente principal de práctica a guitarra. Planificaránse as actividades de forma que se fomenta a participación simultánea do grupo de alumnos, impulsando así o traballo colaborativo na aula. Partirase dunha peza ou fragmento clásico ou popular que conteña os contidos a traballar, realizarase: 1. Lectura e análise formal, melódica, rítmica e harmónica. 2. Exercicios harmónicos derivados da análise en distintas tonalidades 3. Transporte de acordo coa estrutura harmónica 4. Improvisación de acordo coa estrutura harmónica.	16		16
Práctica individual: Adestramento persoal do alumno de todas as ferramentas e técnicas da práctica harmónica e improvisatoria ao teclado traballadas na aula. Comprenderá 1) análise do material musical sobre o que se traballa nas clases 2) preparación e adestramento dos recursos cognitivos técnicos e interpretativos necesarios para a práctica harmónica, repentización e improvisación		73	73
Actividades de avaliación	1		1
TOTAL HORAS:			90

6. AVALIACIÓN			
FERRAMENTAS DE AVALIACIÓN	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	COMPETENCIAS AVALIADAS	PONDERACIÓN
6.1. CONVOCATORIA ORDINARIA			
6.1.1 AVALIACIÓN ORDINARIA (CON AVALIACIÓN CONTINUA)			
Traballo na aula	Amosar na aula unha capacidade de aprendizaxe progresiva como resultado da optimización do rendemento da práctica individual.	T1 T3 T7 T15 X2 X7 X8 X17 X21 X23 EI3 EI4 EI5 EI8 EI9	50%
Traballos complementarios	Seguimento do traballo individual fora da aula. Estructuras e patróns en diferentes tonalidades, análise formal, melódico, rítmico e harmónico de pezas o fragmentos concretos aportados polo profesor.	T1 T3 T15 X8 X21 X22 X23 EI2 EI4 EI5 EI7	50%
6.1.2. AVALIACIÓN ORDINARIA (ADIANTO DE CONVOCATORIA-EXAME DECEMBRO)			
1 Desenvolvemento dunha estrutura harmónica	Aplicar os coñecementos harmónicos e pianísticos (o á o acordeón) adecuadamente	T1 T3 T15 X8 X22 EI7 EI9	25%
2. Harmonizar e improvisar un acompañamento a unha melodía dada	Amosar os coñecementos harmónicos, melódicos e pianísticos (o á o acordeón), así como a escoita interna	T1 T3 T15 X2 X8 X17 X21 X22 X23 EI2 EI 4 EI5 EI7	25%
3. Improvisar unha frase sobre un motivo dado	Amosar coñecemento dos elementos e procedementos construtivos para a improvisación	T1 T3 T15 X2 X8 X17 X21 X22 X23 EI2 EI4 EI5 EI7	25%
4. Análise formal, melódico rítmico e harmónico de pezas ou fragmentos concretos de diferentes estilos aportados polo profesor e posterior improvisación sobre eles.	Amosar autonomía e solvencia na lectura e análise de pezas ou fragmentos. Amosar coñecemento dos elementos e procedementos construtivos para a improvisación.	T1 T3 T7 T15 X2 X7 X8 X17 X21 X22 X23 EI2 EI3 EI4 EI5 EI7 EI8 EI9	25%

6.1.3. AVALIACIÓN ALTERNATIVA (PERDA AVALIACIÓN CONTINUA, máis de 4 faltas)			
1. Desenvolvemento dunha estrutura harmónica	Aplicar os coñecementos harmónicos e pianísticos (o á o acordeón) adecuadamente	T1 T3 T15 X8 X22 E17 E19	25%
2. Harmonizar e improvisar un acompañamento a unha melodía dada	Amosar os coñecementos harmónicos, melódicos e pianísticos (o á o acordeón), así como a escoita interna	T1 T3 T15 X2 X8 X17 X21 X22 X23 E12 E14 E15 E17	25%
3. Improvisar unha frase sobre un motivo dado	Amosar coñecemento dos elementos e procedementos construtivos para a improvisación	T1 T3 T15 X2 X8 X17 X21 X22 X23 E12 E14 E15 E17	25%
4. Análise formal, melódico rítmico e harmónico de pezas ou fragmentos concretos de diferentes estilos aportados polo profesor e posterior improvisación sobre eles.	Amosar autonomía e solvencia na lectura e análise de pezas ou fragmentos. Amosar coñecemento dos elementos e procedementos construtivos para a improvisación.	T1 T3 T7 T15 X2 X7 X8 X17 X21 X22 X23 E12 E13 E14 E15 E17 E18 E19	25%
6.2. CONVOCATORIA EXTRAORDINARIA			
1. Desenvolvemento dunha estrutura harmónica	Aplicar os coñecementos harmónicos e pianísticos (o á o acordeón) adecuadamente	T1 T3 T15 X8 X22 E17 E19	25%
2. Harmonizar e improvisar un acompañamento a unha melodía dada	Amosar os coñecementos harmónicos, melódicos e pianísticos (o á o acordeón), así como a escoita interna	T1 T3 T15 X2 X8 X17 X21 X22 X23 E12 E14 E15 E17	25%
3. Improvisar unha frase sobre un motivo dado	Amosar coñecemento dos elementos e procedementos construtivos para a improvisación	T1 T3 T15 X2 X8 X17 X21 X22 X23 E12 E14 E15 E17	25%
4. Análise formal, melódico rítmico e harmónico de pezas ou fragmentos concretos de diferentes estilos aportados polo profesor e posterior improvisación sobre eles.	Amosar autonomía e solvencia na lectura e análise de pezas ou fragmentos. Amosar coñecemento dos elementos e procedementos construtivos para a improvisación.	T1 T3 T7 T15 X2 X7 X8 X17 X21 X22 X23 E12 E13 E14 E15 E17 E18 E19	25%
<p>Matrícula de honra: Aqueles alumnos que obteñan como mínimo un 9 poderán optar a Matrícula de Honra, para o que deberán ter aprobación do profesor, o que decidirá facer ou non una proba específica según se os que optan a ela superan ou non o número de matrículas establecidas (1 por cada 20 alumnos).</p>			

7. BIBLIOGRAFÍA, MATERIAIS E DOCUMENTOS
<ul style="list-style-type: none"> - Aebersold Jazz, J. (1967/1994) <i>Como improvisar y tocar Jazz (6ª ed.)</i>. Spanish Edition. - Ansins Arbó, Miguel (2004) <i>Teoría y práctica del bajo cifrado, en su realización al piano</i>. Madrid: Real Musical. - Bach, J. S. por García Vázquez, J.R. (2010) <i>22 pequeños preludios. Análisis y metodología de trabajo</i>. Madrid: Enclave Creativa - Bach, J. S. por García Vázquez, J. R. (2008) <i>15 invenciones a dos voces. Análisis y metodología de trabajo</i>. Madrid: Enclave Creativa. - Bernaud, A. y Desportes, I (2003) <i>Manual práctico para el reconocimiento de los estilos desde Bach a Ravel</i>. Madrid: Real Musical - Cortada, M. L. (2003) <i>Teoría y práctica del bajo continuo</i>. Barcelona: DINSIC Publicaciones Musicals, S.L. - Coker, J. (1964) <i>Improvisando en Jazz</i>. Buenos Aires: EDITORIAL VICTOR LERU - Ferrer, Ferran (2001) <i>Acompaña y disfruta</i>. Valencia: Impromptu Editores, S. L. - Lorenzo de Reizábal, A., Olabarrieta Zaro, J. (2010) <i>Improvisación: De la teoría a la práctica</i>. Barcelona: Editorial Boileau. - Levine, M. (2003). <i>EL libro del Jazz Piano</i>. EEUU: Sher Music Co. - Molina, E.(1990). <i>Improvisación al piano. Volúmen 1. Ejercicios fundamentales</i>. Madrid: Real Musical (reeditado por Enclave Creativa). - Molina, E. (1994). <i>Improvisación al piano. Voúmen 2. Desarrollo de estructuras armónicas</i>. Madrid: Real Musical. (reeditado por Enclave Creativa)

- Molina, E. (1994). *Improvisación al piano. Volúmen 3. Estructuras melódicas*. Madrid: Real Musical. (reeditado por Enclave Creativa)
- Molina, E.; Molina C.(2006) Burgmüller. 25 estudios fáciles para piano. Op 100. Análisis y metodología de trabajo. Madrid: Enclave Creativa
- Molina, E; Cisneros, J; Doña, I; Rodríguez, J.(2007). *Improvisación y acompañamiento. Voúmen 1*. Madrid: Enclave Creativa Ediciones S.L
- Molina, E; Cisneros, J; Doña, I; Rodríguez, J.(2007). *Improvisación y acompañamiento. Voúmen 2*. Madrid: Enclave Creativa Ediciones S.L
- Oltra, M. (2003). *Ejercicios de acompañamiento*. Barcelona. Ed. Boileau.
- Real Book I-II
- Toch, E. (2001). *La melodía*. Barcelona: Idea Books.
- Toch, E.(2001). *Elementos constitutivos de la música*. Barcelona: Idea Books

8. OBSERVACIÓNS

O tipo de contidos desta asignatura fai imposible na maioría dos casos a organización deles en sesións illadas e perfectamente delimitadas. A materia, eminentemente práctica, é de carácter tanto acumulativo como continuado e depende en gran medida da particularidade de cada alumno, pois hai grandes diferenzas en canto a velocidade de aprendizaxe e asimilación dos contidos. **Unha vez estudado éstos repítense unha e outra vez ao longo de todo o cuadrimestre, non quedando relegados só á sesión onde se introduciu.**

O repertorio por curso incluírá as pezas ou fragmentos de diferentes estilos necesarios para traballar os contidos propostos.

Dado que o número de semanas non coincide co número de sesións adaptárase cada curso segundo número e colocación dos festivos e as diversas actividades do centro modificando se fora necesario no propio curso o número de sesión asignadas a cada tema; en ningún caso se incluírán temas deste curso no seguinte.